

ידיעות נגט – רב תרבותיות מעמידת פנים

ללאה ברץ, רוני ריינגולד וחנה אבו חצירא

מאמר זה דן בעיתון הדו לשוני **ידיעות נגט**, היוצא בחסות ידיעות אחרונות. העיתון החל לצאת לאור החל מפברואר 1999 על ידי מרכז ההיגוי של יוצאי אתיופיה המסונף לאגודה לקידום החינוך של אגף הקליטה במשרד החינוך. מחקרנו ביקש לבחון האם העיתון בא לסייע לקהילה בתהליך השתלבותה בחברה הישראלית תוך חיזוק הקשר של בניה למורשתם התרבותית, פתיחות כלפי החיים בארץ והעמקת השייכות לחברה הישראלית. כלומר, האם העיתון משרת אידאולוגיה רב תרבותית פלורליסטית? ניתוח הממצאים על פי עקרון ניתוח השיח הגלוי (קליין, 2010) מגלה כי העיתון **ידיעות נגט** פועל בהתאם לאידאולוגיה של הטמעה סמויה של קהילת יוצאי אתיופיה בחברה הישראלית הוותיקה באמצעות כלי עיתונאי חינוכי.

הקדמה

מרבית החוקרים שבחנו את קליטת עולי אתיופיה מניחים הנחה בעלת אופי אידאולוגי, שלפיה העולים שואפים להשתלב או אף להיטמע בזרם המרכזי של החברה הישראלית. אם כך הם פני הדברים, משמע שרצונם של העולים מאתיופיה תואם למדיניותה של המדינה הקולטת שפעלה ופועלת כלפי קבוצת עולים זו במדיניות של הטמעה גלויה, לצד הטמעה סמויה. שינוי שמות העולים וחיובם ללכת למסגרות חינוכיות מסוימות הם, על-פי הבנתנו, העתק של מדיניות 'כור ההיתוך' או 'קיבוץ הגלויות' שהופעלה כלפי יוצאי ארצות האסלאם בשנות החמישים. ההכרה החלקית במרכיבים פולקלוריסטיים מתרבותם של יוצאי אתיופיה היא ביטוי לפלורליזם חולף או לרב תרבותיות שיירית (סבר, 2001), כלומר לפלורליזם חד תרבותי שהוא דגם להטמעה סמויה (לם, תשנ"ו).

אולם רבים מן החוקרים התעלמו מדרך התמודדות חלופית מרכזית של העולים מאתיופיה - 'ההתנגדות היום יומית'. התנגדות יום יומית מאפיינת קבוצות חסרות כוח באופן יחסי. הללו משתמשות בנשק של הטעיה, העמדת פנים, חשדנות, יצירת שיח חלופי ושימוש חתרני בשפה, בשירים, במשלים, בהומור, בסיפורי עם ועוד. דרך התמודדות זו אפיינה את אנשי 'ביתא ישראל' במפגשים עם שכניהם האמהריים והטיגריים, והתפתחה גם מול החברה הישראלית כתגובה למה שהעולים תפסו כהתערבות פולשנית בחיי הקהילה. אבל התנגדות יום יומית כזאת מפורשת לרוב בחברה הקולטת כבורות, כ'הלם תרבות', כקשיים אובייקטיביים וכתוצר של פערים בין תרבותיים (קפלן, 1997).

מילות מפתח: רב תרבותיות, נראות של קבוצות עולים, עיתונות וספרות בדו-לשוני, שפה וזהות

ד"ר לאה ברץ וד"ר רוני ריינגולד הם מרצים במכללה האקדמית 'אחוה'. חנה אבו חצירא היא סטודנטית עמיתת מחקר במכללה.

מחקר זה יבחן 'תופעה' חברתית המצויה בין ובתוך מערכות היחסים של המדיניות הקולטת והקהילה הנקלטת, תופעה המהווה אמת מידה לבחינת השאלה האם יוצאי אתיופיה בישראל מוטמעים ו/או נטמעים, נדחים ומובדלים ו/או מגלים התנגדות יומיומית, ובלשון אחרת: שמא מאומצת כלפיהם מדיניות רב-תרבותית, והם מגלים בתגובה ניסיונות להשתלבות בחברה הישראלית לצד שימור תרבותם הייחודית וגאווותם הקהילתית.

כאמור בתקציר, מדובר בחקר מקרה של עיתון דו לשוני בשם **ידיעות נגט** היוצא בחסות ידיעות אחרונות, החל מפברואר 1999. העיתון יוצא מטעם מרכז ההיגוי של יוצאי אתיופיה המסונף לאגודה לקידום החינוך של אגף הקליטה במשרד החינוך. 'נגט' פירושו באמהרית 'לפני עלות השחר', במשמעות: תקווה לעתיד.

העיתון יוצא לאור אחת לחודשיים, ב-22,000 עותקים, ומופץ חנם בקרב בני הקהילה ברחבי הארץ. הכתבות בעיתון זה הן בחלקן הגדול בעברית, אולם שליש ממנו מתורגם לאמהרית ולטיגרית, כך שעל פניה נראית פעילות זו כתואמת גישות של חינוך רב תרבותי פלורליסטי. כלומר, נראה כי העיתון בא לסייע לקהילה בתהליך השתלבותה בחברה הישראלית, תוך חיזוק הקשר של בניה למורשתם התרבותית מחד גיסא ופתיחות כלפי החיים בארץ והעמקת השייכות לחברה הישראלית מאידך גיסא.

מחקרנו מבקש לבחון אם כך הם פני הדברים, כלומר: האם העיתון הכתוב בדו לשון הוא אמצעי לשמר את מקומה של תרבות המהגר ובכלל זה את שפתו (השוו ולדן, 2004), דהיינו ליצור מימד של רב תרבותיות בתפיסה השתלבותית, או שמא באמצעות עיתון דו לשון מנסים לעודד תהליך של הטמעה. לשון אחרת: המחקר יבחן האם פרסום כתב עת בדו לשון מייצג השקפה רב תרבותית פלורליסטית, או שמא יש כאן ביטוי לגישה כעין פלורליסטית ובעצם חד תרבותית.

רקע תאורטי

קליטתה של קהילת ביתא ישראל

על רקע התגובות המיוחדות של החברה הישראלית לעולי אתיופיה והתהליכים שהתרחשו בעקבות עלייתה של קהילה זו, התחיל אצל העולים המהגרים תהליך של ניסיון להשתלב בחברה. ניתן, עם זאת, לומר שקהילת יהודי אתיופיה עדיין מחפשת את המקום ה'נכון' בעבורה במארג החברתי הישראלי. במיוחד נכון הדבר מבחינת מימד הנראות ואי-הנראות (בן עזר, 2010), שכן הקבוצה שואפת לבלוט בייחודה ובה בעת גם לא לבלוט. שהרי מצד אחד היא מעוניינת להפוך לחלק אינטגרלי של החברה שאליה היא הגיעה, ושואפת שלא יתייחסו לחבריה באופן המבדיל אותם מחברים אחרים בקבוצה; ומצד שני בני הקבוצה הנקלטת מבקשים לשמור על ייחודם ומצפים לגילוי יחס שיתחשב באפיונם המיוחד ובהיבטים ספציפיים של הגירתם. כלומר, הקבוצה מבקשת להמשיך ולקיים היבטים חשובים של חייה הקודמים, של העבר החברתי-תרבותי שלה (בן עזר, 2010).

קליטתם של היהודים יוצאי אתיופיה (קהילת ביתא ישראל) מאופיינת בקשיים רבים במערכות החברתיות השונות בישראל בכלל ובמערכות החינוך בפרט. כחלק מן הניסיון לטפל באופן הולם בקליטתם של תלמידים יוצאי אתיופיה החל משרד החינוך לפעול למציאת פתרונות לשם קידומם של יוצאי אתיופיה במערכות החינוך. מחקר זה מבקש לבחון את אחד מן הצעדים במסגרת פעילות זו: הוצאת כתב העת 'ידיעות נגט'.

כידוע, אחת הדרכים המהותיות לבחינת הקודים הערכיים של חברה נתונה היא בחינתם של ספרי הלימוד, שהרי מערכת החינוך רואה בספרי הלימוד את אחד הכלים החשובים להעברת מסרים

ערכיים. ההגות המרקסיסטית על החינוך גורסת שספרי הלימוד הם אמצעי להבניית המציאות החברתית של תלמידים. הספרים מנחילים להם אמונות, נורמות, אידאולוגיות ותפיסות לגבי העצמי והאחר, לרבות תפיסות מוסר, ומעצבים כך את העברת האתוס החברתי מדור לדור. כשחברה עוברת שינויים אידאולוגיים ומדיניים, ניתן לצפות כי ייערך שכתוב של ספרי הלימוד כדי לענות על התפיסות והאמונות החדשות (Apple & Christian-Smith, 1991; Brooks & Helinger, 1991). לטענתם של אפל וכריסטיאן-סמית, ספרי הלימוד הם בבואה למגמות פוליטיות, כלכליות ותרבותיות, שבהן באים לידי ביטוי מאבקים ופשרות כאחד. לפיכך יש לראותם כמין 'פוליטיקה תרבותית' (cultural politics), שכן הם משקפים את אופי הקשר בין תפיסות תרבותיות לכוחן של הקבוצות השונות לכפות את תפיסותיהן. בהתאמה יש להתייחס גם אל העיתונות, בעיקר אם זו ממומנת על ידי משרד החינוך ומופצת על ידו, כאל מקור השואף לחנך ו'לעצב'.

בין פלורליזם רב תרבותי לפלורליזם חד תרבותי

בעשורים הראשונים שלאחר הקמת מדינת ישראל שלטה בה המדיניות החברתית והחינוכית שכונתה בשם 'קיבוץ גלויות' או 'כור היתוך' (בעקבות כינוי למדיניות דומה בארצות הברית). בבסיס השקפה זו של הטמעה גלויה (אסימילציה) עמד הרצון להרחיק את העולים היהודים מארצות האסלאם מן התרבויות הקהילתיות שלהם ולשלב אותם במסגרת מה שהוגדר כתרבות הישראלית, קרי התרבות ההגמונית והדומיננטית, שהייתה וריאציה לתרבותה של האליטה הקולטת האשכנזית (סבר, 2001). מטרת מדיניות כור ההיתוך הייתה להעלים את נראותם של המהגרים, והיא הביאה להתהוותה של נראות שלילית, שנבעה מזלזול בתרבותם ומאפליה מתמשכת (רסניק, 2010). עם הזמן נוצרה תגובת-נגד ונפתח מאבק נגד תפיסת כור ההיתוך ועיצוב הזהות הקולקטיביות הלאומית. במקום זה קודמה וטופחה רב תרבותיות, שהולידה במקרה זה את הצורך בכתיבת עיתון המשקף את פני החברה האתיופית.

גישת ההטמעה הגלויה מבוססת על השקפה שלפיה התרבויות הפרטיקולריות והנחותות-לכאורה של קבוצות מיעוט צריכות להיעלם. לעומתה קיימת גישה שאפשר לכנותה, בדרך פרדוקסלית במקצת, 'מוניזם פלורליסטי'. לפי גישה זו, יש לקבל את קיומן של קבוצות תרבותיות שונות החיות בישות מדינית/חברתית אחת (לם, תשנ"ו); ועם זאת, 'אין הפיצול הפלורליסטי של החברות מצביע על חזונו של עולם מתוקן באידיאולוגיה של פלורליזם... אלא ייתכן שבתחומו יש מקום לשאיפה... להתמזגותן התרבותית של הקבוצות השונות, שעשויה להתממש דווקא הודות להכרה בזכותן להתקיים' (שם, עמ' 212).

כלומר, 'פלורליזם חד תרבותי' בגרסה זו דוגל למעשה בהטמעה סמויה, ויעדיו זהים ליעד של ההטמעה הגלויה. בפלורליזם מסוג זה ההכרה בזכותן של קבוצות אתניות וקהילות לשמר את תרבויותיהן הנפרדות אינה תוצאת בחירה אלא קבלת מעין הכרח, ויש בה אף מידה גדולה של העמדת פנים או אף 'הכרה כוזבת'.

ישראל דוגלת היום בעקרונות של פלורליזם תרבותי, המכיר בשוני התרבותי של המהגרים ומניח להם לשמר אותו (Horowitz, 1999). החברה הישראלית מגלה פתיחות גדולה למדי כלפי סמלים וביטויים אתניים ומגזריים, ובהם גם התרבות והמסורת שהביאו עמם מהגרים מחבר המדינות (Shuval & Leshem, 1998). המעבר לפלורליזם תרבותי משתקף גם בשינוי מעמדה של השפה העברית בתהליך קליטת המהגרים. במשך ארבעים שנה הפעילה מדינת ישראל מדיניות מונו-לינגוויסטית במטרה לבנות אומה, שכן השפה העברית ותרבותה נחשבו לגרעין המהפכה הציונית. ואולם החל משנות התשעים חל מהפך, עת החלו להפיץ דפי הסבר גם ברוסית (אלאלס, 2010).

למוניזם הפלורליסטי או לפלורליזם החד תרבותי שתי וריאציות עיקריות: גישת 'הפלורליזם החולף', החותרת להביא את המיעוט לאימוץ הדרגתי של התרבות הדומיננטית; ו'הרב תרבותיות השיירית', החותר לשמר באופן קבוע ממדים תרבותיים שוליים בקרב חברי קבוצות מיעוט (סבר, 2001). אולם פלורליזם יכול לשמש גם כבסיס לתפיסות רב תרבותיות אמיתיות. האידאולוגיה הרב תרבותיות הפלורליסטית איננה מבקשת מהקהילות השונות לוותר על תרבויותיהן הייחודיות אלא חותרת לקיים דיאלוג, באזורי גבול תרבותיים, בין בני קבוצות תרבותיות שונות הטורחים לשמר את תרבויותיהם הפרטיקולריות. בפלורליזם מסוג זה יש הכרה בתרבויות המיעוט ומתן לגיטימציה לתחושת הגאווה שלהן על מורשתן, והוא נמנע מהצבת היררכיות תרבותיות או מניסיון לקולוניאליזם תרבותי (ריינגולד, 2005; ריינגולד, 2009). ביטוייה החינוכיים של אידאולוגיה זו עשויים להיות הבניית מרחבים ציבוריים חינוכיים משותפים לבני הקהילות התרבותיות השונות או - בשלב מוקדם יותר - הבניית מרחבים ציבוריים חינוכיים נפרדים לבני קבוצות מיעוט תרבותיות, בכדי להעצים את חברי הקהילה ולהכינם לדיאלוג בין תרבותי מעמדה של כוח, כלומר לכלול שלב מקדים של רב תרבותיות פרטיקולרית (Reingold, 2007).

הזיקה בין שפה וזהות - מבחן הדו לשוניות

טקסטים עיתונאיים בודו לשון מאפשרים שימוש באוריינות פוליטית (literacy political) (איכילוב, 2001). באמצעות הנכתב ניתן לבחון את מהותו של ה'אחר', את מידת הקבלה של ה'אחרות' שבו מצד בני הקהילה הוותיקים. המפגש עם טקסט מסוג זה מביא אפוא את הקורא למפגש עם עצמו ועם עולמו.

ההתבוננות בתהליכי הנראות של קבוצות מהגרות מצריכה תשומת לב לסוכני נראות, אך לא די בכך: יש לבחון את הכלים ואת המנגנונים שבעזרתם סוכנים אלו 'רואים' את המהגרים. רכישת שפת המקום נחשבת לאחד המרכיבים המרכזיים בזהותם החדשה של מהגרים, הנבנית מתוך האינטראקציה בינם לבין החברה המארחת. לעניין זה ראוי לבדוק גם את ספרות הילדים הנכתבת בודו לשון עברית-אמהרית (זמיר וברץ, 2010).

בישראל היחס לשפת המוצא של העולים הוא בעל אופי 'בולל' (סבר, 2007). סבר מונה את הטעמים לתהליך הטמעה זה שיש בו גם מצב של רמיסת שפת האם. בנוסף היא גם מציינת נימוקים שלדעתה מחייבים את שימור שפת האם של העולים. היא סוקרת, בעקבות גרנט (Grant, 1997), את דפוסי התגובה של חברות שונות ביחס למצב הלשוני הקיים בהן. כשהיא מייחדת מקום ללשון שהיא אחד מסמני הזהות (markers of identity) לתרבות מאוימת. תרבות החשה מאוימת נוטה באמצעות הלשון לשמר את זהותה. גרנט מציינת שמבחינת המצב הלשוני ניתן להבחין בין: חברה הומוגנית, מיעוט לשוני קטן בעל ריכוז גיאוגרפי, מיעוט לשוני מפוזר, מיעוט לשוני גדול וחברה בעלת קיטוע לשוני (Grant, 1997, בתוך סבר 2007). בהתאם לחלוקה טיפולוגית זו, החברה האתיופית בישראל יכולה להיתפס כמיעוט לשוני מפוזר (dispersed minority), מיעוט לשוני שאינו מהווה רוב בשום איזור גיאוגרפי בחברה הנתונה, במקרה שלנו - החברה הישראלית. מיעוט כזה נוטה להיות פגיע במיוחד מבחינת השימור הלשוני שלו, כיוון שהוא חי בסביבה שבה הלשון המדוברת או הכתובה היא זו של בני הרוב הדומיננטי. במקרה כזה, שפת המיעוט חסרה את התמיכה החברתית העשויה להתקבל כשישנה מובלעת לשונית גדולה מספיק.

ומכאן להצגת השאלה המרכזית: האם קיימת ליבת זהות אישית ייחודית שבה יכול האדם לבחור או לסרב לקבל את תכתיבי התרבות, או שמא זהות היא תמיד הבניה תרבותית? האם לבני אדם יצירי תרבות נתונה ישנה היכולת לעצב את אישיותם הפרטית האישית? (שגיא, 2006)

או שמא יש לבחון אותה מול זהות לאומית שהיא תוצר נסיבתי ומזדמן של סוגי השיח השונים וההקשרים שבהם היא נידונה (בן פורת, 2007)? השאלה בניסוחה זה מוצגת על רקע תאוריית הזהות של גופמן הטוען כי הזהות אינה ישות יציבה וקבועה אלא מתכוננת בתוך אינטראקציה חברתית. האדם הוא 'שחקן חברתי' הפושט ולובש צורה בתוך סיטואציה חברתית שגופמן מגדיר אותה תאטרלית. התנהלות הקהילה האתיופית בתוך החברה הישראלית היא אם כן, על-פי גרסה זו, פרקטיקה פרפורמטיבית המגבשת ומתפרקת באמצעות אינטראקציות המתרחשות בתוך סיטואציות חברתיות משתנות (בן פורת, 2007).

תאוריית ההתאמה התרבותית של ברי (Berry, 2003) רואה במצב החברתי של הגירה שדה מפגש בין תרבויות. בתהליך המגע התרבותי עשויים להיווצר, על-פי ברי, ארבעה דפוסי אסטרטגיה:

- 1) השתלבות - שימור התרבות המקורית וקבלת יסודות מהתרבות החדשה;
- 2) התבדלות - שמירה רצונית של התרבות המקורית ודחיקה של התרבות החדשה;
- 3) היטמעות - נטישת התרבות המקורית לטובת התרבות החדשה;
- 4) שוליות - נטישת התרבות המקורית ללא קבלת התרבות החדשה. על רקע גישה זו נחקר תהליך היקלטותם של יוצאי אתיופיה על ידי ע' מאנע, א' אור וי' מאנע (2004, 2007). חוקרים אלה מדברים בעיקר על תהליך ההסתגלות של יוצאי אתיופיה בתוך החברה הישראלית היהודית ומחלקים את תהליך ההשתלבות באופן הבא:

- *זהות מורחבת* - תפיסת העלייה כתהליך מעשיר מבחינה אישית וקבוצתית, שאינו כרוך בויתור על תרבות ארץ המוצא;
- *זהות יריבה* - הצבת תרבות ארץ המוצא כטובה יותר מהמקומית, ודרישה להכיר בה כחלק לגיטימי מההקשר הקיים של החברה החדשה;
- *זהות מתבדלת* - התנתקות מהתרבות המקומית בד-בבד עם שמירה על תרבות המוצא.

לספרות בדו לשון ערך רב בהבניית זהות ה'אחר' (זמיר וברץ, 2010). היא אמצעי ליצירת דיאלוג, והדיאלוג הוא אחד האמצעים להכיר את האחר על מכלול קווי השוני שבו. הכיתוב בדו לשון מבטל את המושג 'היות שונה', כי במצב זה כל קורא הופך בעת ובעונה אחת גם 'עצמי' וגם 'אחר', תלוי הזהות שלו. משמע, מתבטאת כאן אידאולוגיה הבאה להציע שיח של דו קיום על בסיס של שוויוניות והדדיות.

כיצד אם כן משקף טקסט בדו לשון את הזהות של יוצא אתיופיה?

מתודולוגיה

מטרת המחקר

המאמר מבקש לתאר את תרומתה של עיתונות הכתובה בדו לשון עברית-אמהרית ולהתעכב על השאלה, האם כתיבה בדו לשון יוצרת סוג אמיתי של דיאלוג רב תרבותי, כלומר האם היא מובילה לפלורליזם או שמא ל'רב תרבותיות מעמידת פנים'?

הקורפוס המחקרי

מאמר זה מתבסס על ניתוח תוכן של כתב העת 'ידיעות נגט' היוצא לאור אחת לחודשיים על ידי משרד החינוך, בחסות 'ידיעותיון'. בתחתית דף העיתון נרשם כי הוא 'עיתון מרכז ההיגוי של יוצאי אתיופיה - האגודה לקידום החינוך'. מנהלו של העיתון הוא דוד מהרט, ואילו העורכת היא

בתיה מקובר (חשוב לשים לב לחבירה בין שני הכותבים - עולה ותיק מאתיופיה וישראלית ותיקה).

כלי המחקר

ניתוח הטקסט ייעשה על פי עקרון חקר השיח הביקורתי המתמקד בבעיות חברה וחוקר צורות שונות של 'שימוש לרעה' בלשון כלפי קבוצות מיעוט מקופחות על רקע אתני או על רקע מעמד חברתי (Gee, 1992, 2004). ייערך ניתוח לחשיפת המסרים בטקסטים, בין שהם בעלי משמעות פוליטית ובין שהם בעלי משמעות סמלית תמימה. ניתוח הטקסט יעשה על פי עקרון המסר הגלוי (קליין, 2010). שיטת המחקר היא איכותנית-פרשנית ומבוססת על ניתוח שיח ביקורתי רב היבטים (קליין, 2010).

שיטתה של קליין מתחקה אחר הקשרים חברתיים-תרבותיים ואחר משמעויות סמויות הנגזרות מהם. ניתוח הטקסט העיתונאי יסייע לזהות מוקדי כוח ודיכוי המשפיעים או מעצבים את הזהות של יוצאי הקהילה האתיופית בתוך המתחם ההגמוני של הקהילה הישראלית דוברת עברית. אמצעי נוסף של ניתוח השיח מתייחס למושג השתיקה שבתוך השיח, שתיקה המתפרשת על ידי דרידה (1982) כ'חור' הבלתי ניתן לסגירה בין הלשון לבין הממשויות שאותה היא אמורה לסמן. בדרך כלל בשתיקה שבטקסט ניתן לראות משמעות המנועה מלהתממש ולנכוח בו. השתיקה שאנחנו עוסקים בה היא לא השתיקה שבטקסט, אלא השתיקה שבהעדר טקסט (קליין, 2010).

ממצאים

קטגוריית-על	התחום	מספר האזכורים	פירוט הנושאים
חינוך	היבטים של תהליכי למידה	56	עידוד היציאה למוסדות להשכלה גבוהה, מלגות בתחום החינוך, אירועים חינוכיים בבתי ספר.
	סיפור הצלחה אישי	53	סיפורי הצלחה של בני העדה בתחומי חיים שונים בעיקר: חינוך, פוליטיקה, צבא.
	פרויקטים בקהילה	29	סדנאות קהילתיות לבני נוער ומבוגרים, הכנה לצבא וחוגים.
	יחסי הורים ילדים	24	עידוד מעורבות הורים בקרב הנעשה אצל ילדיהם, תמיכת ההורים באנשי חינוך בכל הקשור בילדיהם.
	הפרעות קשב וריכוז	4	מתן עצות להורים על מנת לאבחן הפרעות קשב והתנהגות אצל הילדים, העלאת חשיבות הנושא.
	סמים ופשיעה בקרב בני הנוער	3	חשיבות פיקוח של מבוגרים על הנוער, בעקבות אזכורים של מקרי פשיעה בקרב בני הנוער יוצאי העדה.
	נושאים בחדשות	18	יחסי בני העדה לנושא ההתנתקות, יחס חיילים יוצאי העדה לנושאי ההתנתקות, מבצע עופרת יצוקה, נושאי חקיקה.
אקטואליה			

קטגוריית-על	התחום	מספר האזכורים	פירוט הנושאים
מסורת העדה	גזענות	19	מקרי אלימות על רקע גזעני, פלילים, גזענות במוסדות הלימוד.
	סיפורי עלייה ונוסטלגיה	24	סיפורים בנושא מאורעות העלייה, זיכרונות מאתיופיה.
	יהדות מסורת, סיגד	16	חגים ומנהגים, וחג הסיגד על כל היבטיו, הדיונים על הנושא במדינת ישראל.
ענייני דיומא	תעסוקה	15	עידוד יציאה לעבודה, מתן עצות שסייעו בקבלה לעבודה, נתונים על אבטלה בקרב בני העדה.
	בריאות	15	חשיבות ההתחסנות, איידס, תזונה נאותה, שלילת אכילת שומנים הרווחת אצל בני העדה.
	זכויות וייעוץ משפטי		מתן עצות בתחום הזכויות האזרחיות, על סמך מקרים מסוימים שבעקבותיהם עולות שאלות. רוב המקרים מתמקדים בענייני תעסוקה.
חיי התרבות	יצירה	15	יוצרים - סופרים, משוררים שחקנים, פסלים בני העדה, הצגות ספרים העוסקים בהווי הדתי.
	סיפורי הצלחה בתחום הספורט	6	קבוצות נוער מצליחות בתחום הספורט, ספורטאים מצטיינים בעיקר בתחומי האתלטיקה.
	אישיות מוכרת בקהילה	4	מות אישיות מוכרת בקהילה.

דיון

נקודת המוצא לדיון היא שעל פניו נדמה, כי העיתון הנכתב בדו לשון מייצג מגמה של רב תרבותיות, דהיינו חתירה לדיאלוג הנובע מ'מקום' של שוויון. אולם ניתוח הממצאים הנחשפים בכתב העת **ידיעות נגט** מבטא מגמת הטמעה סמויה של קהילת יוצאי אתיופיה על ידי החברה הישראלית (הוותיקה) באמצעות מערכת החינוך. הכתבות בעיתון מציגות אלמנטים ייחודיים של הקהילה, כמו המסע לארץ ישראל, חג הסיגד, מנהגי הקהילה ועוד. אבל מספרן של כתבות אלה קטן יחסית, ואילו עיקר הכתבות מוקדש לרצון או ליצירת הכלים להשתלבות המוצלחת בחברה הישראלית. הכתבות בעיתון מהוות, אם כן, אינדיקציה להצהרה על נראות; מודגשת בהן הזהות האתנית התרבותית על רקע קבוצת השתייכות הישראלית. הדגש העיקרי ניתן לרצונה של הקבוצה האתנית להשתלב בחברה הישראלית, כלומר, קיים מימד של עידוד להיטמעות (לדוגמה: הכתבות העוסקות בהצלחות של היחיד, סיפורים של אישים בקהילה).

ביטוי בולט לתהליך זה הוא מספר הכתבות המתייחס לסיפורי המסע (24). באמצעות סיפורי המסע מבקשת הקהילה לכונן את הזהות שלה שלאחר המסע, ולכן סיפורים אלה מוחדרים אל תוך השיח הישראלי באמצעות כתיבתם מחדש, כדי לזכות בנראות סמלית דרך אימוץ הנרטיבים הלאומיים של סבל ואתוס של גבורה (בן עזר, 2010). בשיח העיתונאי הנחקר סיפורי המסע מנציחים את הזיכרון ולכן אינם מכוונים זהות חדשה.

האם זו אכן גישה של רב תרבותיות או רב תרבותיות מעמידת פנים? כלומר, האם מדינת ישראל החליפה את מדיניות כור ההיתוך המאיימת (הטמעה גלויה) במדיניות שאיננה מאיימת אך שיעדיה זהים, קרי מדיניות של הטמעה סמויה. בניסוח אחר: האם באצטלה של מדיניות רב תרבותית מתקיים סוג חדש של מדיניות אתנוצנטרית? אם מטרת העיתון היא לחזק את אי הנראות האתיופית הרי שהתוכן מעיד דווקא על נראות. הוא מציג את פניה של הקהילה כקבוצה חלשה. לסיכום, השיח המוצג בדו לשון יוצר 'גוף ידע' על תרבותה של קהילת ביתא ישראל, תרבות המבקשת למצב את עצמה בתוך החברה הישראלית. עם זאת, יש כאן ביטוי לאתוס רב תרבותי בישראל שאינו נשען על אידאולוגיה רב תרבותית אמיתית.

מקורות

איכילוב, א' (2001). חינוך לאזרחות בעולם משתנה: מגמות בעולם ובישראל, בתוך י' עירם, ש' שקולניקוב, י' כהן וא' שכטר (עורכים), **ערכים וחינוך בחברה הישראלית** (עמ' 441-480). ירושלים: משרד החינוך.

אלאלס, נ' (2010). שימושי תקשורת כפרקטיקות של נראות ואי נראות: ה"שבים הביתה" בישראל ובגרמניה. בתוך ע' לומסקי פדר ות' רפפורט (עורכות), **נראות בהגירה - גוף, מבט, ייצוג** (עמ' 161-191). ירושלים: מוסד ואן ליר והקיבוץ המאוחד.

ארליך, ש' (2001). אחרות, גבולות ודיאלוג - הרהורים, בתוך ח' דויטש ומ' בן ששון (עורכים), **האחר: בין אדם לעצמו ולזולתו** (עמ' 19-36). תל אביב: ידיעות אחרונות.

בן עזר, ג' (2007). **המסע - סיפורי המסע של יהודי אתיופיה 1977 - 1985**, בן שמן: מודן הוצאה לאור.

בן עזר, ג' (2010). כטפה השבה אל הים? נראות ואי נראות בתהליך הקליטה של יהודי אתיופיה, בתוך ע' לומסקי פדר ות' רפפורט (עורכות), **נראות בהגירה - גוף, מבט, ייצוג** (עמ' 328-305). ירושלים: מוסד ואן ליר והקיבוץ המאוחד.

בן פורת, א' (2007). מוות לערבים: חרדתו של האוהד מימין. **מגמות 45** (2): 218-242.

ברי, ג' (2003). מכור היתוך לרב תרבותיות: השלכות למערכת ההשכלה הגבוהה ולהכשרת עובדי רווחה וחינוך, בתוך א' לשם וד' רואו-סטריאר (עורכים), **שונות תרבותית כאתגר לשירותי אנוש** (עמ' 113-125). ירושלים: מאגנס.

ולדן, צ' (2004). עברית באמהרית? אמהרית ועברית כמכלול? - הצעת מדיניות לשונית בהוראה לעולים מאתיופיה. **הד האולפן החדש**, 87: 3-17.

זמיר, ש' וברץ ל' (2010). ספרות ילדים בדו לשון עברית ואמהרית כאמצעי לאריגת זהות. **הד האולפן החדש**, 96: 52-59.

- סבר, ר' (2001). בוללים או שוזרים? מסגרת מושגית לבחינת סוגיות של רב תרבותיות. **גדיש**, ז: 54-45.
- סבר, ר' (2007). לשון הקליטה: קליטת עולים בעזרת עידוד פעיל לשמירה על שפת האם וגיבור בין תרבותי בחינוך, בתוך פ' פרי (עורכת), **חינוך בחברה רבת תרבויות** (עמ' 64-104). ירושלים: כרמל.
- לם, צ' (תשנ"ו). רעיון הפלורליזם ויישומיו בחינוך הישראלי. בתוך א' גור-זאב (עורך), **החינוך בעידן השיח הפוסטמודרניסטי**. (207-222). ירושלים: מאגנס.
- מאנע, ע' אור, א', ומאנע, י' (2004). זהותם של מתבגרים מאתיופיה וארצות חבר העמים: עקרונות ארגוניים של ייצוג תרבותי ייחודי של קליטת עלייה. **מגמות**, מג: 491-519.
- מאנע, ע' אור, א', ומאנע, י' (2007). ייצוגים חברתיים תיאוריות הזהות החברתית והמפגש הבין תרבותי: מודל אינטגרטיבי של הבנייה חברתית של זהויות מתבגרים. **מגמות**, מה (1): 24-52.
- קליין, ע' (2010). ניתוח שיח ביקורתי של עיתונים, בתוך ל' קסן ומ' קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 230-254). באר שבע: הוצאת הספרים של אוניברסיטת בן גוריון.
- קפלן, ס' (1997). התנגדות יומיומית בין יהודי אתיופיה: מבט מן המחקר, מבט על המחקר. **תיאוריה וביקורת 10**: 162-173.
- ריינגולד, ר' (2009). אידיאולוגיה רב-תרבותית: מונחים, פולמוסים והשתמעויות חינוכיות. **מסד**, 7: 6-13.
- ריינגולד, ר' (תשס"ה - 2005). מודלים קוריקולריים של חינוך רב-תרבותי פלורליסטי - ארבעה חקרי מקרה מן האקדמיה בארה"ב. **דפים**, 40: 108-131.
- רסניק, ג' (2010). נראות וזהות בבתי ספר רב תרבותיים בישראל, בתוך ע' לומסקי פדר ות' רפפורט (עורכות), **נראות בהגירה - גוף, מבט, ייצוג** (עמ' 274-302). ירושלים: מוסד ואן ליר והקיבוץ המאוחד.

Apple, W. M. & Christian-Smith K. L. (1991). *The Politics of the Textbook*. N.Y. Routledge.

Ben-Rafael E., Olshtain E. & Geijst I. (1998). Identity and Language – The Social Insertion of Soviet Jews in Israel, in E. Leshem & J. Shuval (eds.), *Immigration to Israel*. Israel: Sociological Perspectives New Brunswick and London: Transaction.

Derrida, J. (1982). *Margins of Philosophy*. Chicago: Chicago University Press,

Garcia, O. & Baker, C. (eds.) (1995). *Policy and Practice in Bilingual Education: A Reader Extending the Foundation*. Clevedon: Multilingual Matters.

Gee, J. P. (2004). *Situated language and learning: A critique of traditional schooling*. London: Routledge.

- Gee, J. P. (1996). discourse analysis: status, solidarity and social identity, in *Social linguistic and literacy: ideology in discourses*. (pp. 90-121) Bristol, Pa: Taylor and Francis.
- Gee, J. P. (1992). *The social mind: Language, ideology, and social practice*. Series in language and ideology. New York: Bergin & Garvey
- Grant, N. (1997). Democracy and cultural pluralism- Towards the 21th centaury. In R. J. Watts & J. J. Smolicz (eds.), Cultural democracy and ethnic pluralism - Multicultural and multiethnic policies in education. *Cross cultural communities*, 5: 243-270. Bern: Peter Lang.
- Helinger, D. & Brooks, D. J. (1991). *The Democratic Facade*. N.Y.: Cole publishing Company.
- Horowitz, T. (1999). Interperataton or separation? in T. Horowitz (ed.), *Children of perestroika in Israel* (pp. 1-21). Maryland: University press of America.
- Reingold, R. (2007). Promoting a True Pluralistic Dialogue – A Particularistic Multicultural Teacher Accreditation Program for Israeli Bedouins. *International Journal of Multicultural Education*, 9 (1).
- <http://journals.sfu.ca/ijme/index.php/ijme/article/view/6>
- Shuval J. & Leshem, E. (1998). The sociology of Migration in Israel : A critical review, in J. Shuval & E. Leshem (eds.), *Immigration To Israel: Sociological Perspectives* (pp. 3 – 50). New Brunswick, NJ and London: Transaction.